

УДК 792.82:782.9:7.071.1/.2](477)"20"
DOI: 10.31866/2616-7646.7.2.2024.333045

**БАЛЕТ «ТІНІ ЗАБУТИХ
ПРЕДКІВ»
ІВАНА НЕБЕСНОГО —
АРТЕМА ШОШИНА
ЯК НОВИЙ ТИП СУЧАСНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ БАЛЕТНОЇ
ВИСТАВИ**

**IVAN NEBESNYI'S BALLET
SHADOWS OF FORGOTTEN
ANCESTORS
BY ARTEM SHOSHYN
AS A NEW TYPE OF
CONTEMPORARY UKRAINIAN
BALLET PERFORMANCE**

Перова Ганна Олексіївна,
заслужена артистка України, доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-0722-9775>,
perovyshka@gmail.com

Hanna Perova,
Honored Artist of Ukraine,
Associate Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-0722-9775>,
mukoseeva@ukr.net

Хоцяновська Людмила Францівна,
заслужена артистка України,
доцент,
Приватний вищий навчальний заклад
«Київський університет культури»,
Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-8451-3185>,
khotsya@ukr.net

Liudmyla Khotsianovska,
Honored Artist of Ukraine,
Associate Professor,
Private Higher Educational Institution
'Kyiv University of Culture',
Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-8451-3185>,
khotsya@ukr.net

Анотація

Мета статті – виявити роль вистави «Тіні забутих предків» Івана Небесного – Артема Шошина у вітчизняному балетному театрі. **Методологія.** У дослідженні проаналізовано науковий та публіцистичний дискурс балету «Тіні забутих предків», застосовано культурологічний підхід для з'ясування ролі цієї вистави в сучасному культурному полі, проведено мистецтвознавчий аналіз з метою виявлення специфіки хореографічної лексики. **Наукова новизна статті** полягає в осмисленні ролі вистави «Тіні забутих предків» І. Небесного – А. Шошина в розбудові українського балетного театру. **Висновки.** В умовах актуалізації національно-патріотичного руху, оновлення підходів до багатьох історико-культурних феноменів минулого та сучасності в українському балетному театрі спостерігаємо

Abstract

The purpose of this article is to reveal the role of Ivan Nebesnyi's ballet *Shadows of Forgotten Ancestors* by Artem Shoshyn in the Ukrainian ballet theatre. **Research methodology.** The research analyses the scientific and journalistic discourse of the ballet *Shadows of Forgotten Ancestors*, applies a cultural approach to clarify the role of this performance in the contemporary artistic field, and conducts an art analysis to identify the specifics of choreographic vocabulary. **The scientific novelty** of the article lies in the interpretation of the role of the performance *Shadows of Forgotten Ancestors* by I. Nebesnyi and A. Shoshyn in the development of Ukrainian ballet theatre. **Conclusions.** In the context of the revival of the national-patriotic movement and the renewal of approaches to many historical and cultural phenomena of the past and present

тенденції осучаснення ідейно-тематичних та композиційно-архітектонічних підходів до інтерпретування творів української класичної літератури та творення національного хореографічного мистецтва загалом. Балет «Тіні забутих предків» підтримує один із трендів вітчизняного балетного театру останніх років – створення оригінального культурно-мистецького продукту сучасними українськими митцями (автор лібрето, балетмейстер, композитор, художник по костюмах) у колаборації з європейськими (розробник сценографії). Постановка руйнує усталені підходи до художнього осмислення твору М. Коцюбинського, використовуючи хореографічні засоби, насичені фольклорно-етнографічними елементами. Вистава А. Шошина, попри використання елементів української етнографічної традиції (хореографічна стилістика, орнаменти костюмів та ін.), тяжіє до узагальненої національної образності, не використовує повсюдно український народно-сценічний танець, а лише стилізовані українські пластично-танцювальні мотиви. Вистава закріплює тенденцію формування сучасної хореографічної мови національної балетної вистави як синтезування елементів неокласичного танцю, танців модерн та контемпорарі, позначених українською народно-сценічною стилістикою.

Ключові слова:

балет «Тіні забутих предків»; Іван Небесний; Артем Шошин; український балет; хореографія; танець.

in Ukrainian ballet theatre, we observe a tendency towards the modernisation of ideological, thematic, compositional and architectonic approaches to the interpretation of works of Ukrainian classical literature and the creation of national choreographic art in general. The ballet *Shadows of Forgotten Ancestors* supports one of the trends in Ukrainian ballet theatre in recent years – the creation of an original cultural and artistic product by contemporary Ukrainian artists (librettist, choreographer, composer, costume designer) in collaboration with European artists (set designer). The production breaks with established approaches to the artistic interpretation of M. Kotsyubynskyi's work, using choreographic means rich in folkloric and ethnographic elements. Despite using aspects of Ukrainian ethnographic tradition (choreographic style, costume ornaments, etc.), A. Shoshyn's production tends towards a generalised national imagery. It does not use Ukrainian folk dance widely, but only stylised Ukrainian plastic and dance motifs. The performance reinforces the trend towards forming a contemporary choreographic language for national ballet performances as a synthesis of elements of neoclassical, modern, and contemporary dance marked by Ukrainian folk stage stylistics.

Keywords:

Shadows of Forgotten Ancestors ballet; Ivan Nebesnyi; Artem Shoshyn; Ukrainian ballet; choreography; dance.

Актуальність теми дослідження. Український балетний театр сьогодні переживає період трансформації репертуару, тематичного та стилістичного оновлення, орієнтуючись на національні цінності та враховуючи загальносвітові демократичні тенденції. Це значною мірою пов'язано з деколонізаційними настроями та прагненням позбавитися імперсько-радянсько-російської культурної залежності. Формування національного репертуару під час війни є складним завданням, але попри труднощі, на хвилі національно-патріотичного підйому з'являються мистецькі твори високого ґатунку. Серед таких – балетна вистава І. Небесного – А. Шошина «Тіні забутих предків» у Львівській національній опері, створена 2023 року. Мистецтвознавчий аналіз сучасних балетних творів є важливим для відтворення цілісної панорами розвитку вітчизняного сценічного мистецтва, зокрема розуміння ролі таких вистав у розбудові українського балетного театру.

Аналіз останніх публікацій. Попри невіддаленість у часі прем'єри балету «Тіні забутих предків», можна констатувати наявність певного наукового та публіцистичного дискурсу вистави. П. Бенюк (2024) розглядає балет крізь дуалістичну призму гуцульського світобачення та універсальних гуманістичних цінностей, що поєднані з сучасними постановчими рішеннями. Аналізуючи творчий шлях артиста та балетмейстера А. Шошина, Б. Бондар (2024) побіжно приділяє увагу балету «Тіні забутих предків». Розглядаючи новітні балети української тематики, до балету за твором М. Коцюбинського звертається Г. Перова (2024). Коротко згадує про постановку А. Шошина О. Чепалов (2024), розглядаючи різні інтерпретації повісті в балетному мистецтві протягом років. Доволі лаконічно складники вистави (музику, сценографію, костюми, хор, хореографію та ін.) висвітлює В. Зінченко (2024). У поетично-метафоричній стилістиці подано мистецтвознавчий аналіз вистави Л. Назар-Шевчук (2024a, 2024b). Багато авторів публіцистичних матеріалів популяризують виставу в масмедіа, зокрема К. Єлєцьких (2024), Т. Козиревої (б.д.), К. Сліпченко (2023), Г. Ярема (2023). Однак у жодній праці не з'ясовано роль вистави «Тіні забутих предків» І. Небесного – А. Шошина в розбудові вітчизняного балетного театру.

Мета статті – виявити роль вистави «Тіні забутих предків» І. Небесного – А. Шошина у вітчизняному балетному театрі.

Виклад основного матеріалу. Російсько-українська війна від 2014 року та повномасштабне вторгнення росії в Україну від 2022 року активізувало національно-патріотичні настрої в українському суспільстві, що вплинуло на мистецьку сферу, зокрема й балетний театр нашої держави. Репертуар балетного театру України поповнився низкою вистав національної тематики, які ґрунтуються на етнічній історії, культурі, увиразнюють менталітету українців, містять елементи українського мелосу, стилізованої лексики української народної хореографії та ін. Сьогодні репертуарна політика оперно-балетних театрів акумулює україноцентричні ідеї, європейські впливи та загальнолюдські гуманістичні орієнтири. Поступове налагодження роботи низки балетних театрів у другій половині 2022 – на початку 2023 років продемонструвало прагнення до оновлення репертуару, відновлення національних балетних вистав («Лісова пісня» М. Скорульського та «Вечори на хуторі біля Диканьки» Є. Станковича у Національному академічному театрі опери та балету України імені Т. Г. Шевченка; «Майська ніч» Є. Станковича у Київському муніципальному академічному театрі опери та балету та ін.), переосмислення партитур національних композиторів минулого («Сойчине крило» А. Кос-Анатольського в інтерпретуванні Г. Ковтуна в Київському муніципальному академічному театрі опери та балету) та створення нових вистав на музику українських композиторів. Серед останніх – балет «Тіні забутих предків» композитора Івана Небесного у постановці Артема Шошина у Львівській національній опері (Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької).

Балет «Тіні забутих предків» (прем'єра відбулася 2 грудня 2023 року) композитора Івана Небесного у постановці Артема Шошина (асистент балетмейстера – Тетяна Куруоглу) на лібрето Василя Вовкуна з костюмами Наталії Міщенко та сценографією литовського митця Арвідас Буйнаускаса (Львівська національна опера, б.д.), став не просто художнім осмисленням однойменного твору української класичної літератури Михайла Коцюбинського. Виставу можна розглядати як своєрідний полілог між багатьма мистецькими феноменами, що включає інтерпретацію першоджерела – повісті М. Коцюбинського. Саме її Зінченко (2024)

характеризував як твір, без якого «важко було б ідентифікувати націю», «одним із сакральних опусів українців». До таких феноменів відносимо перші постановки балету на музику Віталія Кирейка у Львові Тамарою Ромоною (1960), у Києві Наталією Скорульською (1963), фільмом-балетом з хореографією Вадима Федотова у виконанні артистів Київського театру опери та балету УРСР імені Т. Г. Шевченка, учнів Київського державного хореографічного училища, артистів Камерного театру балету В. Федотова (Укртелефільм, режисер Ю. Суярко, 1990) (Ukrainian Opera Artists XX-th Century, 2013), однойменним художнім фільмом режисера Сергія Параджанова з музикою Мирослава Скорика (1964), численними постановками в драматичних театрах. Одночасно балет Львівської національної опери є оригінальним мистецьким висловлюванням, що увиразнив сучасні погляди митців щодо втілення національної тематики в балеті.

Варто зауважити, що балетні твори на музику українських композиторів є нечисленними. Після проголошення незалежності України в 1991 році кількість таких творів на балетній сцені не збільшилася. На думку П. Бенюка (2024), одним із найбільших сучасних викликів для розвитку українського репертуару вітчизняного балетного театру «... треба визначити штучно створену (радянською владою і не лише нею) “перерваність” і перешкоди для розвитку національного творчого процесу в попередньому столітті (що не подолано й досі). Як наслідок маємо критично малу кількість національного композиторського доробку (критично важливого елементу для балету чи опери)» (с. 100). У 1990-х – 2000-х роках балетний театр України продовжував культивувати імперсько-радянський репертуар, переважно багатоактні балети класичної спадщини та радянські вистави. Попри наявний масив балетів українських композиторів, створених у 1930-х – 1980-х рр., вони не посідали помітне місце у репертуарі. Після 1991 року з’явилися лише поодинокі випадки співпраці з українськими композиторами. Цей процес активізувався з початком повномасштабної війни від 2022 року.

Балетна вистава «Тіні забутих предків» пронизана символічними елементами. Орнаментальною лейттемою костюмів став ромб – архаїчний знак, що є символом плодючості (Зінченко, 2024). Масштабно використана символіка кольорів: світлі кольори обрано для Марічки та Івана, червоно-чорний для Чугайстра, червоний та чорно-золотий для Палагни та ін.

Містичну атмосферу створюють артисти хору, які уособлюють духів предків. Їхнє монументальне та одночасно етнічно стилізоване вбрання підсилює візуальне враження від вистави.

Щодо партитури Івана Небесного, то музикознавці дуже високо оцінили творчість композитора: «За стилістикою вона наближається до взірців кіномузики, органічно еднаючи принципи посполитої доступності музичного матеріалу та неоавангардного композиторського письма. Що ж до опертя на вихідні інтонеми – свого роду ключові ідеї-знаки (клич трембіт, коломийка, аркан, колискова, колядка, весільна ладканка, похоронне голосіння тощо), то автор зачерпнув їх із правічної криниці автентики... в Івана Небесного вона [традиція – Г. П. & Л. Х] набуває органічної легкості, якогось дивного відчуття звичаєвості, виходячи на рівень не просто вірогідності художньої гри у постнеофольклорному просторі, а справжності реального перебування у рідному середовищі» (Назар-Шевчук, 2024а). Створення музики відбувалося під уже створену хореографію, коли були

визначені певні змістові та лексичні акценти. Попри такі умови музика та хореографія справляють враження органічної єдності.

О. Чепалов (2024) зазначає, що ця вистава не просто транслює авторський підхід балетмейстера щодо задоволення сучасних потреб глядачів, а демонструє нову танцювальну стилістику, «... яка не ілюструє сюжет у прямий спосіб» (с. 287). Балетмейстер-постановник досягає високого рівня умовності, символізму, абстрактності у вирішенні вистави.

Хореографія Артема Шошина позбавлена прямих фольклорних цитувань, побудована на стилізованій неокласичній та сучасній хореографії (танець модерн та контемпорарі), де відчутний стилістичний та архітектонічний вплив Радуги Покліттару, адже Артем Шошин упродовж багатьох років був солістом «Київ модерн-балету», і природно, що він є представником його школи. Окрім партій головних героїв, балетмейстер майстерно створює хореографічні уособлення вогню, бурхливих потоків Черемоша, елементів інтер'єру гуцульської хати, як-от стіл, стільці, ліжко, двері та ін. За думкою Л. Назар-Шевчук (2024а), «... три генеральні лінії – неокласична, контемпорарі та етнобалету сплелися в цій потужній хореографічній постановці, яка засвідчила винятковий синтез – своєрідну синкретичну креацію».

Лексичне хореографічне наповнення вистави дозволяє говорити про формування нової мови сучасного українського балетного театру, подібно до того, як у 1930-х – 1950-х рр. відбувалося становлення національної балетної вистави з її своєрідною лексикою, де органічно взаємодіють елементи українського народного та класичного танців. Отже, балет А. Шошина «Тіні забутих предків» є не просто черговим інтерпретуванням твору української літератури, де акумульовані глибинні світоглядні та фольклорно-етнографічні елементи культури гуцулів, а сучасним поглядом не лише на можливості балету в реалізуванні таких творів, а й закріпленням тенденції формування хореографічної мови сучасної національної балетної вистави.

Наукова новизна статті полягає в осмисленні ролі вистави «Тіні забутих предків» І. Небесного – А. Шошина в розбудові українського балетного театру.

Висновки. В умовах актуалізації національно-патріотичного руху, оновлення підходів до багатьох історико-культурних феноменів минулого та сучасності в українському балетному театрі спостерігаємо тенденції осучаснення ідейно-тематичних та композиційно-архітектонічних підходів до інтерпретування творів української класичної літератури та творення національного хореографічного мистецтва загалом.

Балет «Тіні забутих предків» підтримує один із трендів вітчизняного балетного театру останніх років – створення оригінального культурно-мистецького продукту сучасними українськими митцями (автор лібрето, балетмейстер, композитор, художник по костюмах) у колаборації з європейськими (розробник сценографії).

Постановка руйнує усталені підходи до художнього осмислення твору М. Коцюбинського, використовуючи хореографічні засоби, насичені фольклорно-етнографічними елементами. Вистава А. Шошина, попри використання елементів української етнографічної традиції (хореографічна стилістика, орнаменти костюмів та ін.), тяжіє до узагальненої національної образності, не використовує повсюдно український народно-сценічний танець, а лише стилізовані українські пластично-танцювальні мотиви. Вистава закріплює тенденцію формування сучасної хореографічної мови національної балетної вистави як синтезування елементів неокласичного танцю, танців модерн та контемпорарі, позначених українською народно-сценічною стилістикою.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Бенюк, П. (2024). Дуалістичний вияв у постановці Львівської національної опери «Тіні забутих предків». *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 35, 98–108. <https://doi.org/10.34026/1997-4264.35.2024.318077>
- Бондар, Б. (2024). Артем Шошин: мистецький аналіз творчого шляху артиста та балетмейстера. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 71, 71–76. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-1-9>
- Єлеських, К. (2024, 10 серпня). Новий погляд на українську класику: балет «Тіні забутих предків» у Львівській опері. *Vogue*. <https://vogue.ua/article/culture/teatr/noviy-poglyad-na-ukrajinsku-klasiku-chim-cikaviy-balet-tini-zabutih-predkiv-v-lvivskiy-operi-56447.html>
- Зінченко, В. (2024, 1 лютого). *Бути вільним... Відчутти силу предків... Жити вічно: «Тіні забутих предків»*. Музика. <https://mus.art.co.ua/buty-vilnym-vidchuty-sylu-predkiv-zhyty-vichno-tini-zabutykh-predkiv/>
- Козирева, Т. (б.д.). Цілком український продукт. *День*. Взято 20 лютого 2025 з <https://day.kyiv.ua/photo/tsilkom-ukrayinskyu-produkt>
- Львівська національна опера. (б.д.). *Тіні забутих предків*. <https://opera.lviv.ua/shows/tini-zabutih-predkiv/>
- Назар-Шевчук, Л. (2024а, 20 березня). *Світло від тіней: про балет Івана Небесного «Тіні забутих предків»*. I частина – Ідея. Музика. <https://mus.art.co.ua/svitlo-vid-tiney-pro-balet-ivana-nebesnoho-tini-zabutykh-predkiv-i-chastyna-idea/>
- Назар-Шевчук, Л. (2024б, 9 квітня). *Світло від тіней: про балет Івана Небесного «Тіні забутих предків»*. II частина – Галерея героїв. Музика. <https://mus.art.co.ua/svitlo-vid-tiney-pro-balet-ivana-nebesnoho-tini-zabutykh-predkiv-ii-chastyna-halereia-heroiv/>
- Перова, Г. О. (2024, 19 квітня). Оновлення українських історико-культурних концептів у національних балетах. В А. М. Підлипська (Упоряд.), *Українізація хореографічної культури: мистецькі та педагогічні вияви* [Матеріали конференції] (с. 27–29). Видавничий центр КНУКіМ.
- Сліпченко, К. (2023, 1 грудня). *Гуцульський модерн на львівській сцені. У Львівській опері відбудеться прем'єра балету «Тіні забутих предків»*. Zaxid.net. https://zaxid.net/gutsulskiy-modern_na_lvivskiy_stseni_n1575594
- Чепалов, О. (2024, 21–22 листопада). «Тіні забутих предків» – поетична легенда в балеті. В *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* [Матеріали конференції] (Ч. 2, с. 286–287). Харківська державна академія культури.
- Ярема, Г. (2023, 30 листопада). Балет «Тіні забутих предків» назавжди «пропишеться» у Львівській опері. *Високий замок*. <https://wz.lviv.ua/life/502130-balet-tini-zabutykh-predkiv-nazavzhdy-propyshetsia-u-lvivskii-operi>
- Ukrainian Opera Artists XX-th Century. (2013, 24 серпня). *Віталій Купейко Тіні забутих предків Ukrainian ballet*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=44rQr7-udoI>

REFERENCES

- Beniuk, P. (2024). Dualistychnyi vyjav u postanovtsi Lvivskoi natsionalnoi opery "Tini zabutykh predkiv" [Dualistic manifestation in the performance of the Lviv national opera "Shadows of forgotten

- ancestors"]. *I. K. Karpenko-Karyi Kyiv National University of Theatre, Cinema and Television Bulletin*, 35, 98–108. <https://doi.org/10.34026/1997-4264.35.2024.318077> [in Ukrainian].
- Bondar, B. (2024). Artem Shoshyn: Mystetskyi analiz tvorchoho shliakhu artysta ta baletmeistera [Artem Shoshyn: An artistic analysis of the artist's and ballet master's creative path]. *Current Issues of the Humanities*, 71, 71–76. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-1-9> [in Ukrainian].
- Chepalov, O. (2024, November 21–22). "Tini zabutykh predkiv" – poetychna lehenda v baleti ["Shadows of forgotten ancestors" – a poetic legend in ballet]. In *Kulturolohiia ta sotsialni komunikatsii: innovatsiini stratehii rozvytku* [Cultural studies and social communications: Innovation strategies of development] [Conference proceedings] (Pt. 2, pp. 286–287). Kharkiv State Academy of Culture [in Ukrainian].
- Kozyrieva, T. (n.d.). Tsilkom ukrainskyi produkt [A completely Ukrainian product]. *Den*. Retrieved February 20, 2025, from <https://day.kyiv.ua/photo/tsilkom-ukrayinskyy-produkt> [in Ukrainian].
- Lviv National Opera. (n.d.). *Tini zabutykh predkiv* [Shadows of forgotten ancestors]. <https://opera.lviv.ua/shows/tini-zabutykh-predkiv/> [in Ukrainian].
- Nazar-Shevchuk, L. (2024a, March 20). *Svitlo vid tinei: pro balet Ivana Nebesnoho "Tini zabutykh predkiv". I chastyna – Ideia* [Light from the shadows: About Ivan Nebesny's ballet "Shadows of forgotten ancestors". Part I – Idea]. *Muzyka*. <https://mus.art.co.ua/svitlo-vid-tiney-pro-balet-ivana-nebesnoho-tini-zabutykh-predkiv-i-chastyna-ideia/> [in Ukrainian].
- Nazar-Shevchuk, L. (2024b, April 9). *Svitlo vid tinei: pro balet Ivana Nebesnoho "Tini zabutykh predkiv". II chastyna – Halereia heroiv* [Light from the shadows: About Ivan Nebesny's ballet "Shadows of forgotten ancestors". Part II – Gallery of heroes]. *Muzyka*. <https://mus.art.co.ua/svitlo-vid-tiney-pro-balet-ivana-nebesnoho-tini-zabutykh-predkiv-ii-chastyna-halereia-heroiv/> [in Ukrainian].
- Perova, H. O. (2024, April 19). Onovlennia ukrainskykh istoriko-kulturnykh kontseptiv u natsionalnykh baletakh [Updating Ukrainian historical and cultural concepts in national ballets]. In A. M. Pidlypska (Comp.), *Ukrainizatsiia khoreohrafichnoi kultury: mystetski ta pedahohichni vyjavy* [Ukrainization of choreographic culture: Artistic and pedagogical manifestations] [Conference proceedings] (pp. 27–29). KNUCA Publishing Centre [in Ukrainian].
- Slipchenko, K. (2023, December 1). *Hutsulskyi modern na lvivskii stseni. U Lvivskii operi vidbudetsia premiera baletu "Tini zabutykh predkiv"* [Hutsul modern on the Lviv stage. The premiere of the ballet "Shadows of Forgotten Ancestors" will take place at the Lviv Opera]. *Zaxid.net*. https://zaxid.net/gutsulskiy_modern_na_lvivskiy_stseni_n1575594 [in Ukrainian].
- Ukrainian Opera Artists XX-th Century. (2013, August 24). *Vitalii Kyreiko Tini zabutykh predkiv Ukrainian ballet* [Vitaliy Kyreiko Shadows of Forgotten Ancestors Ukrainian ballet]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=44rQr7-udoI> [in Ukrainian].
- Yarema, H. (2023, November 30). Balet "Tini zabutykh predkiv" nazavzhdy "propyshetsia" u Lvivskii operi [The ballet "Shadows of forgotten ancestors" will forever be "registered" in the Lviv Opera]. *Vysoky zamok*. <https://wz.lviv.ua/life/502130-balet-tini-zabutykh-predkiv-nazavzhdy-propyshetsia-u-lvivskii-operi> [in Ukrainian].
- Yelets'kykh, K. (2024, August 10). Novyi pohliad na ukrainsku klasyku: balet "Tini zabutykh predkiv" u Lvivskii operi [A new look at the Ukrainian classics: The ballet "Shadows of forgotten ancestors" at the Lviv Opera]. *Vogue*. <https://vogue.ua/article/culture/teatr/noviy-poglyad-na-ukrajinsku-klasiku-chim-cikaviy-balet-tini-zabutih-predkiv-v-lvivskiy-operi-56447.html> [in Ukrainian].
- Zinchenko, V. (2024, February 1). *Buty vilnym... Vidchuty sylu predkiv... Zhyty vichno: "Tini zabutykh predkiv"* [To be free... To feel the power of ancestors... To live forever: "Shadows of forgotten ancestors"]. *Muzyka*. <https://mus.art.co.ua/buty-vilnym-vidchuty-sylu-predkiv-zhyty-vichno-tini-zabutykh-predkiv/> [in Ukrainian].